

”OLTINSOY-DENOV”ZIYORATGOHLAR MASKANI

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute . Tadbirkorlik va boshqaruv
fakulteti . 107T-22-guruh talabasi
To’rayev O’lmasbek Safarali o’g’li
E-mail: bavariyamyunxen00@gmail.com

Annotatsiya: Surxondaryo viloyatida joylashgan Oltinsoy tumani qadimdan aholi yashab kelgan maskan hisoblanib, bu yerda qadimgi ziyoratgohlar ko’pligi bilan ham ajralib turadi. Jumladan So’fi Olloyor , Xoja Muhammad Mavlono Zohid Xo’jaipok ota va boshqa bir qator ziyoratgohlarni keltirib o’tish mumkin. Hozirda bu maskanlarni saqlab qolib kelajak avlodga yetkazish chora tadbirlari ko’rilmogda.

Kalit so’zlar: Oltinsoy, ziyoratgoh So’fi Olloyor ,rivoyat , rekonstruksiya.

Kirish

Oltinsoy tumanining Kichik Vaxshuvor mavzusida alloma Mavlono Muhammad Zohid (vaf.936/1529) nomi bilan tanilgan ziyoratgoh mavzud. U sotni XV-XVI asrlard yashagan naqshbandiya tarikatining “oltinchi silsilasida” gi yigirmanchi pir sifatida tilga olinadi. Alloma Yakub Charkhiyning nevarasi bwlib takvo, ilm va parhezda zamonasiinng yagonasi bulgan. “Ravzat ul-islom” Kitobi muallifi keltirishicha, Mavlono Muhammad Zohid Khisor viloyatidaghi ayrim halifalardan tariqat ta’limini oladi, tunlari bedor bo’lib zud va riyozat bilan mashg’ul bo’lar ekan. Shu

Sababli ham unga Zohid ismi berilgan. Mavlono Muhammad Zohid naqshbandiyalar rahnamosi Xoja Ubaydulloh Ahror (1404-1490). subatida bo’lib, irshod olib qaytgan va o’z yurtida shu yo’nalishda muridlar tarbiyalagan. Allomaning qabri Vaxshuvorda joylashganini qaid qilishadi. Olimning faoliyat va ismi hozirgi avlodlar uchun ibrat namunasi bo’lib qoladi. So’fi Olloyor (1644–1721) ziyoratgohi Oltinsoy tuman Katta Vaxshuvor qishlog’ida joylashgan. Aytish mumkinki, viloyatda shunday nomdagi bir qancha qadamjolar ham mavjud bo’lib, bu olimning aholi orasida hurmat-e’tibori yuksak ekaniga dalolat uchun. Masalan, Oltinsoy tuman Oqarbuloq qishlog’ida “Masjid ota ziyoratgohi” ham Sufi Olloyor kadamzhosi deb isohlanadi. Mahalliy khalq rivoyatlarga kura Sufi Olloyor xalfala-ri bilan Samarqanddan chiqib shu erda to’xtab o’tgani uchun aholi bu zhoyni kadamzho hisoblab, uning yaqinida kichik maszhid bunyod etgan. Shu vaqtdan boshlab ziyoratgoga tashrif maskani-ga ailanib kolgan³. So’fi Olloyorning shahsiy hayotiga doir ma’lumotlar asarlarida Tarkok holda⁴. “Risolai Aziza” asarida shoir 1634 yil Miyonkol mavzesiga qarashli Minglar qishlog’ida

tavallud topib, hitoy qipchok qabilasining O'tarchi urug'idan bulgan. Shoir Buho -ro madrasalarida taxsil olgan va Zhuybor shaykhleri dargohida tarbiyalanib diniy va dunyoviy ilmlarini mukammal darazada Urgangan. Ozbek adabiyoti tarixida zabardast shoirgina emas, yi-rik olim sifatida ham tanilgan⁵. Uning "Maslak ul-muttaqiyn" (Takvodorlar maslagi) forsiyda nazm yo'li bilan bitilgan, "Muklan ul-orifin" (Oriflar-donolar murodi) tasavvuf masalasiga bagishlangan, "Maxzan ul-mutein" (Mutelar xazinasi) arab tili-ha fiqga oid asar, "Sabot ul-ozhizin" (Ozhizlar saboti) turkiyda hujjat hamda "Qiyomatnoma", "Muborak khaz safari" kabi asar varannoma ruhidagi sherlari meros bwlil kolgan¹. So'fi Olloyor Katta Vaxshuvor qishlog'iga 1710 yil atro-fida kelgan deb aithiladi. Bu vaqtga qadar Katta Vaxshuvorda aholi yashamagan, uni ilonlar makoni deyishgan. Shu sababdan bu joi aholi o'rtasida Vaxshimor yani ilonlar darasi deb atalgan. Sufi Olloyor ilonlarni bu zhoidan xaidab yuborgani keltirila-di². Halq orasida So'fi Olloorning bittagina o'g'li o'lgan, deyi-shadi. Tadqiqotlardan shu narsa malum buldiki, aslida shoir-ning ikki o'g'il, bir qizi bulgan³. Mutasavvuf olim va valii so'fiy Olloyor avlodlari⁴ hozirgacha hayot bulib, Surxondaryo viloyatining Oltinsoy tumanidagi Katta Vaxshuvor qishlog'ida hamma Shurchi tumanidagi Dalvarzin qishloqida istiqomat qiladi⁵. Bundan tashkari, So'fi Olloyorning go'zirgi avlodlaridan bir qismi Samarqand shahri va viloyatining Ch'nkaimish qishlog'ida istiqomat sifatida. Ular uzlarini "eshon" deb ataydilar va tasavvuf vakili sifatida olimning ishlarini davom ettirmokdalar⁶. Oltinsoy tumanida Xidirsho qishlogida Xidirsho ziyoratgohi (XIV asr) mavjud bo'lib, uning nomi Xizr paygambar ismi bilan bogliqam keltiriladi. Sahobalar nomi bilan bogliq turli xil konfessionlar va aqidaviy tashabbusi, zohidlik karakati va qarashlarining takomillashuvi muhim o'rin tutgan. Sahobalar muqaddas islom dinini butun bashariyatga yoyilishida barcha mashaqqatlarni yengib, bu vazifani tula to'kis ado etgan zotlardir. Sahobalarni yaxshi ko'rish va ularning payg'ambarlaridan keyin eng afzal insonlar, deb ishonish va ham har bir musulmonning burchi . Quroni karimda sahobai Ikromlarga shundayi hitob qilingan: "Sizlar odamlar uchun chiqarilgan eng yaxshi ummat bo'ldilaringiz" Oltinsoy tumani muqaddas ziyoratgohlarga boy xududlardan Hisoblanadi. Tumanda VI–VII asrlarda yashagan sahobalardan biri, Islom dinini targib qilishda faollik kursatgan Xo'ja xasan

Ilg'oriy sharafiga barpo etilgan "Kaptarxona" nomi bilan ta-nilgan ziyoratgo (XIX–XX asrlar) mavzud. shundaydeck, Xayrobod tepa yaqinida Xo'ja Soat mahalla markazidan 400–500 metr chamasi yuqorida, yo'lning o'ng tomonida mashur sahoba Sa'd ibn Abu Vakkos (vaf. 674) nomi bilan bogliq ziyoratgog bor. Sa'd ibn Abu Vakkos nomi ham "Asharai mubasshara" berilgan (jannaty ekani bashorat qilingan o'n sahoba) dan biri sifatida Oltinsoy tumanida eshonlar va huquqshunos avlodlari dafn etilgan

katta gumbazli Qoraxon Eshon bobo ziyoratgohi (XVI asr). Bu shahs ho'jalar oilasiga mansub oqsuyaklar tabaqasi ostidan. Qadamjolar orasida nomlarini aniklash iloji bo'lmaganlari ham mavjud. Lekin bizning aholi ularning "avliyo" sifatida qabul qiladi. Aytish mumkinki, Oltinsoy tumani Xidirsho ziyoratgohi arxitekturasi to'grisida ko'p malumotlar saqlanib qolmagan. Masjid ustunlaridan birida 1331 yil deb yozilgan arab imlosida bitilgan raqamli yozuvgina saqlanib qolgan. Ziyoratg'oh qabr va masjidni o'z ichiga oladi. Katta Vaxshuvor qishlog'ida joylashgan So'fi Olloyor (XVII–XVIII asrlar) ziyoratgohi o'zida maqbara va masjidni birlashtirib, qadimshunos olim L.I. Rempel Masjid Ustunlaridan birining yozuvini o'qish orqali 1713yili maqsadini aniqladi. Masjid binosi turli vaqtlarda XIX asrda Fayzulla Ohund va XX asr davomida Qo'qon eshoni joylashtirilgan tamirlangan. Ziyoratgoga kirishda darvoza va uning atrofida shoirning she'rlari bitilgan G'ishtin Lavhlar Bor. Tor va uzun yulak qabristonga qadar cho'zilgan. Yo'lakka beton g'ishtlar namozgohga qadar terilgan. So'fi Olloyor qabri tepasida turtta tug' turibdi. Masjid shimoli-sharqiy qismi ikki ayvon, qo'shimcha xona va govlidan iborat. Imorat tugri burchak ostida ikki yo'qlama ayvon bilan tutashgan. Binoga kirishning Janubi-Sharqiy va Shimoli-Sharqiy y'llari mavzud. Imorat sinchli pahasdan qurilib, ikki qavat devor bilan Uralgan. Masjidning tashkilot tarafida kulbalar bor, mehob qismi zhuda tor bo'lib, t'rtta ustun qo'yilgan. Aivonda ettita, zalda esa oltita bakuvvat ustunlar bor. Ivonning diametri 14,0x16,2 m zalning diamerti esa 11.1x9.7 m tashkil etadi⁴. Xo'jasaot qishlog'ining kuyi ziyoratlangan Qurbon soat ziyoratgohi XVII asrda barpo etilgan, bino atrofi tosh devor bilan Uralgan. Ziyoratgoga qarashli maydon 1-1,5 gektar erni egallaydi. Uning Yonida Maszhid Bulib, Orka Tomonidan Kichik Kazhmdagi Osto-nada bir necha kishilarning kabrlarini ko'rish mumkin. Kabr atro-fi pakhsa bilan uralgan, devor turli ofatlar tufaili tekislanib, 1970 yil twlik tamirlangan¹. XVII asrga tegishli Mavloni Muhammad Zohid saganasi Kichik Vaxshuvor qishlog'ida joylashgan. Xuja Hasan Ilgoriy yoki Kaptarxona ziyoratgohi XIX-XX asr-ga oid b'olib, ziyoratgoh atrophy sarkona usulda bezalgan yordam bilan o'ralib, u erda ikkita kabr bor. Birinchi Kabr Khuja Hasan Ilgoriy bo'lib, 3-4 metr uzunlikda, eni 2 metr, balandlig 1-1,5 Mirshodi qishloqidagi gorda yashagan avliyo ota olamdan o'tgandan so'ng shu joiga dafn qilingan. Ushbu qabr oddiy de-o'g'ri bilan o'ralib, kabrga ok bayrok zhalov kadalgan. Yillar o'tishi bilan bu zhoiga boshka kabrlar qo'yilib, baho katta Kabristonga ailangan. 1882 yildan ziyoratgoga aylangan. Mahalliy aholi qabr joyidan odiy devordan maqbara Qurilgan. Bu maqbara yillar o'tishi bilan emilgan bulsa, avtonom Yillard G'ulomxon Eshon Tomonidan Kabrga Kichik, Ammo write gishtdan yangi maqbara bunyod etgan¹. Yakka bu yerda bobo ziyoratgohi XVIII-XIX asrlarga oid bulib, aholiga mansub Sadri Khalifa uni tamirlagan. Dafna ethylgan zotning kabr atrofi paxsa devor bilan uralgan,

keyings tekislanib, qabr ham yo'qolgan. tomonidan aholi uni tozlab, ziyoratgoga aylantirgan.

XIX–XX asrlargaoid Qoraxon Eshon bobo ziyoratgohi aholiga oldindan malum, undan keyin faqat gumbaz barpo etilgan. Angor tumanida XX asrda qurilgan Abdurahmon ibn Avf, Sa'd Abu Vakkos ziyoratgohlari joylash-

gan.Mirshodi qishlog'idagi g'orda yashagan avliyo ota olamdan o'tgandan so'ng shu joyga dafn qilingan. Ushbu qabr oddiy devor bilan o'ralib, qabrga oq bayroq yalov qadalgan. Yillar o'tishi bilan bu joyga boshqa qabrlar qo'yilib, katta qabristonga ailangan. 1882 yildan ziyoratgohga aylangan. Mahalliy aholi qabr joyidan odiy devordan maqbara Qurilgan. Bu maqbara yillar o'tishi bilan yemirilgan bo'lsa, avtonom Yillarda G'ulomxon Eshon Tomonidan Kabrga Kichik, Ammo oq gishtdan yangi maqbara bunyod etgan. ziyoratgoh XVIII-XIX asrlarga oid bo'lib, aholiga mansub Sadri Khalifa uni tamirlagan. Dafn

etilgan zotning qabr atrofi paxsa devor bilan o'ralgan, keyin tekislanib, qabr ham yo'qolgan. Aholi tomonidan aholi uni tozalab, ziyoratgohga aylantirgan.

XIX–XX asrlarga oid Qoraxon Eshon bobo ziyoratgohi aholiga oldindan malum, undan keyin faqat gumbaz barpo etilgan. Angor tumanida XX asrda qurilgan Abdurahmon ibn Avf, Sa'd Abu Vakkos ziyoratgohlari joylashgan. tashkil etadi. qabrning barcha joylari sement bilan suvalgan. qabr tepasiga tog echkisi yoki kiyik shohi qo'yilgan. Ikki Shoh o'rtasiga qora tosh joylangan. Qabr oldida kichkina eshikcha bo'lib, ostiga tuproq solingan. Ikkinchi qabr Avval Halifaga tegishli bo'lib, hajm jiqatdan birinchi qabrdan ancha tekis. Ziyoratxona bor ikki daraxt borligini ko'rishimiz mumkin. BibiZaynab ziyoratgohi XIX asrda barpo etilgan. oddiy g'isht bilan o'ralgan bo'lib, tepasiga bir musht, biri ochiq bo'lgan qullarning ramziy belgisi qo'yilgan.

Denov tumani ziyorat maskanlariga nazar tashlaydigan bo'lsak Yuksak nuqtadan nazar tashlasak Denov hududi ulkan amfiteatrni eslatadi. Sharqda bobo tog' g'arbda boysun tog' bilan o'raglan tuman zamini tog'lar bag'ridan zinapoya hosil qilib tushib keladi,va o'rtada tekislik hosil qilib vodiya aylanadi. Uning bag'riga Surxondaryo, Sangardakdaryo,Qizilsuvdaryo,Oy barak kanallaridan suv keladi. Shuning uchun ham eradan oldingi II mingyilliklardagi shahar o'rni ham saqlanib qolgan(Budrachtepa).keyin Chag'oniyon hozirgi Denov shahridan 6km janubi g'arbiy Qizilsuvning Surxondaryoga quyilish joyida qadrostlagan. Bundan Surxondaryoga quyilish joyida qadrostlagan. Bundan tashqari, bu vodiya Xolchayon, Kuloltepa, Oqqo'rg'on, Jartepa, Teshiktepa, Qizqo'rg'on, Qilichbuloq kabi qadimiy mulklar, qal'alar ham mavjud bo'lgan.

Milodiy XIII asrdan keyin Denov shahri bunyod etila boshlagan. Uning nomi yozma manbalarda dastlab XIV asr oxiri — XVI asr boshlarida tilga olingan. Sharafiddin Ali Yazdiy “Zafarnoma” asarida u haqda “Dahainav”, ya’ni “Odamlar ko‘chib borgan yangi joy” degan mazmuni bildiradi”, deb ma’lumot beradi. XVII asr muarrixii Mahmud ibn Vali Dahainavni ajoyib bozori, katta masjidi, xonaqosi va madrasasi bo‘lgan mustahkam qal’a deb e’tirof etadi. Tarixi olis o‘tmish bilan bog‘langan Denov deb atalgan bu shahar bag‘rida endilikda qadimiy qal’a o‘rniva Said Otaliq madrasasi me’moriy yodgorligi saqlanib qolgan.

Denov shahridagi Said otaliq madrasasi XVI asrda Xo‘ja Alouddin Attorga atab bunyod etilgan. Bu ulug‘ zot xalq orasida Shayx Attori Valiy nomi bilan shuhrat qozongan. Alouddin Attor Bahouddin Naqshbandiyning kuyovi bo‘lib, tariqat ta’limotini keng yoyish maqsadida Denovga ko‘chib kelganva shu yerda vafot etgan. Manbalarga ko‘ra, madrasa u kishining o‘g‘illari va nevaralari tomonidan 26 yil davomida qurilgan. Madrasa kundan kunga nurab, vayronaga aylanayotgani haqida shu paytgacha bir necha bor yozilgandi.

Said otaliq madrasasi majmuasini ta’mirlash, tiklash ishlari boshlangan. Bu ish tegishli loyiha asosida “Termiz Obida-ta’mir” mas’uliyati cheklangan jamiyati tomonidan bajarilmoqda.

Bugungi kunda Denov Surxondaryo viloyatidagi yirik tumanlardan biri hisoblanadi. Denov shahri viloyatda kattaligi va aholisining ko‘pligi jihatdan Termizdan keyin ikkinchi o‘rinda turadi. Shuning uchun tumanda ham, shaharda ham ishlab chiqarish, ijtimoiy-iqtisodiy, ma’naviy-ma’rifiy sohalarda yuksak natijalarga erishilmoqda. Bunyodkorliklar natijasida shahar va qishloqlar obod bo‘lib, zamonaviy va milliy qiyofa kasb etmoqda. Barcha jabhalarda aholining turmush tarzi o‘zgardi, yangicha dunyo qarash shakllandi, farovonlik oshdi. Quyida bir qancha ziyoratgohlarga nazar tashlab o‘tamiz. Chag‘oniyon (Arabcha Sag‘oniyon) Surxondaryo (Chag‘onrud)ning o‘rta va yuqori oqimi bo‘ylarida joylashgan tarixiy-madaniy viloyat. Dastlab Syuan Szyan tomonidan (milodiy taxminan 630 yil) qayd etilgan. Bu hududda insonlar yashaganligining eng qadimgi izlari mezolit va neolit davrlariga oid. Miloddan avvalgi 2-ming yillikning 2-yarmida bu yerda ilk dehqonchilik manzilgohlari (Mo‘lalitepa), miloddan avvalgi 1-ming yillik o‘rtasida esa ilk shahar (Qiziltepa) vujudga kelgan. Miloddan avvalgi 1-asr — milodiy 1-asrda Chag‘oniyon yuechjiylar davlatining asosiy markazlaridan biri bo‘lgan. Milodiy 1-3-asrlarda Chag‘oniyon Kushon podsholigi tarkibiga kirgan. Chag‘oniyonning iqtisodi va madaniyati bu davrda ravnaq topgan, ko‘plab shahar va qishloqlar vujudga kelgan, tovar-pul munosabatlari, sug‘orma dehqonchilik, turli kasb-hunarlar, tasviriy va amaliy san’at (ayniqsa, haykaltaroshlik) rivojlangan (Xolchayo‘n, Dalvarzintepa). Milodiy 3-4-asrlarning 2-yarmida

Chag'oniyon sosoniy kushonshoxlar qo'l ostida bo'lgan. Milodiy 5-asrning 2-yarmi — 6-asrda viloyat avval Eftaliylar, so'ngra Sosoniylar davlati tarkibiga kirgan. 6-asrning 2-yarmidan — 8-asrning 2-yarmigacha Chag'oniyonni mahalliy sulola boshqargan, u nomigagina Toxaristonning oliy hukmdorlari — turkiy yabg'ularga bo'ysungan. Chag'oniyonning ayrim hukmdorlari — xidevlar yoki Chag'onxudotlarning ismlari yozma, epigrafik va numizmatik ma'lumotlar bo'yicha aniqlangan: Fag'anish, Sashr, Zarin, Turontosh, Tish, Xnar. Milodiy 7-asrning 2-yarmida Chag'oniyonga arablar kirib kelgan, ular 8-asr oxirida mahalliy sulolani tugatganlar. 9-asrning o'rtasi yoxud 2-yarmidan 11-asr boshigacha Chag'oniyon — somoniylarning eng qudratli yarim mustaqil vassallaridan hisoblangan muxtojiylar sulolasidan bo'lgan hokimlarning merosiy mulki bo'lgan. Bu sulola amirlari Abu Bakr Muhammad bin Muzaffar (940/941 yil vafot etgan), ayniqsa, Ahmad bin Abu Bakr Muhammad — Abu Ali Chagoniy (955/956 yil) Somoniylar saroyida eng muhim ma'muriy mansablarni (jumladan, Xuroson noibi va sipohsolorlik) egallaganlar. Muxtojiylar davrida Chag'oniyon tarkibiga hozirgi Surxondaryo viloyatidan tashqari Tojikistonning shimoli g'arbidagi Shuman va Oxarun viloyatlari kirgan. Chag'oniyon poytaxti ham Sag'oniyon deb atalib, Denovdan 6 kilometr Janubi sharqdagi Budroch shahri xarobasi o'rnida bo'lgan. Chag'oniyon (Sag'oniyon) shahri bu davrda Markaziy Osiyoning eng yirik iqtisodiy va madaniy markazlaridan biri bo'lgan. Chag'oniyon Amiri Axmad bin Muhammad esa ko'plab buyuk shoirlar (Daqiqiy, Farruxiy, Manjuqiy) homiysi (Mamdux) sifatida Sharqsa Shuhrat qozongan. 11-asrning 1-yarmida Chag'oniyon ma'lum darajada qoraxoniylarga qaram bo'lgan, ayrim vaqtlarda u mustaqil mulk hisoblangan. 11-asrning 2-yarmi — 11-asrning 1-yarmida Chag'oniyon Saljuqiylar davlati tarkibiga kirgan. 11-asrning 2-yarmi — 13-asr boshida Chag'oniyonni Qoraxoniylar, qarluqlar, g'uriylar, Xorazmshoxlar idora etgan. Mo'g'ullar istilosidan so'ng 13- asr o'rtasida Chag'oniyon Chig'atoyxonning nabirasi Esun Tuvaning, so'ngra uning o'g'li Baroqning merosiy mulkiga aylangan. Bu davrda yangi shahar ilgarigi rabod o'rnida vujudga kelib 16-asr boshiga qadar mavjud bo'lgan, so'ngra Shayboniyxon tomonidan bosib olingan. **Kuloltepa** — O'zbekistondagi madaniy meros obyekti. Arxeologiya yodgorligi. Obyekt davri: V—VIII asrlar. Surxondaryo viloyatining Sherobod tumanida joylashgan.

XULOSA

Ushbu maqola Surxondaryo viloyatining Oltinsoy va Denov tumanlaridagi ko'plab tarixiy va diniy ziyoratgohlar haqida batafsil ma'lumot beradi. Ushbu hudud qadimiy madaniy merosga ega bo'lib, bu yerda o'tgan asrlarda yashab o'tgan taniqli tasavvuf

allomalari va ulamolarining ziyoratgohlari joylashgan. Ularning orasida So'fi Olloyor, Xoja Muhammad Mavlonoi Zohid, Xoja Hasan Ilg'oriy kabi shaxslarning ziyoratgohlari alohida o'rin tutadi.

Maqolada Xoja Muhammad Zohidning tariqat ilmini Hisor viloyatidagi mashhur xalifalardan o'rganganligi, shuningdek, naqshbandiya tariqatining "oltinchi silsilasi" vakillaridan biri sifatida tanilgani haqida so'z yuritiladi. U Xoja Ubaydulloh Ahror bilan yaqin bo'lib, yurtida bu yo'nalishda muridlar tarbiyalagan. Shuningdek, maqolada So'fi Olloyorning shaxsiy hayoti, uning "Risolai Azizai" asarida keltirilgan ma'lumotlar, hamda "Maslak ul-muttaqin" va "Sabo't ul-ojizin" kabi asarlari haqida ma'lumotlar berilgan. Rivoyatlarga ko'ra, So'fi Olloyor o'zi joylashgan hududdagi zararli mavjudotlarni haydab, xalq orasida "Vahshimor" deb atalgan joyni yashashga yaroqli maskanga aylantirgan.

Maqola, shuningdek, Oltinsoydagi qadimgi va mashhur ziyoratgohlardan bo'lmish Bibi Zaynab, Kaptarhona, Xidirsho va Qoraxon Eshon kabi qadamjolarining tarixi haqida ma'lumot beradi. Ushbu ziyoratgohlarning aksariyati tarixiy shaxslar nomi bilan bog'liq bo'lib, ular XIX-XX asrlarga tegishli me'moriy xususiyatlarga ega. Masalan, So'fi Olloyor maqbarasi turli vaqtlar davomida yangilanib, XIX asrda Foyzulla Oxund, keyinchalik esa XX asr boshida Qo'qon eshoni tomonidan ta'mir qilingan.

Ziyoratgohlarning aksariyati mahalliy xalq tomonidan "qadamjo" sifatida ulug'lanib, ularning atrofiga masjid va boshqa diniy maskanlar qurilgan. Xususan, maqolada ziyoratgohlardagi ustunlar va me'moriy bezaklar haqidagi batafsil tavsiflar keltiriladi. Ushbu ziyoratgohlar, ayniqsa, mahalliy aholining ishonch va e'tiqodiga asoslangan an'anaviy e'tiqodlar bilan mustahkamlangan bo'lib, avlodlarga diniy qadriyatlarni yetkazishda muhim rol o'ynaydi.

Maqola ziyoratgohlar va tarixiy obidalarni saqlash hamda ularning tarixini kelajak avlodlarga yetkazish muhimligini ta'kidlab, mahalliy hokimiyat va aholining ularni asrab-avaylash yo'lidagi sa'y-harakatlarini ham keltiradi.

Shuningdek maqolada Denov tumanida joylashgan ziyoratgohlar haqida ham fikr yuritilgan. Denov tumani o'zining qulay iqlim sharoiti tufayli qadimdan insonlarni o'ziga jalb qilib kelgan. Hattoki eradan oldingi II mingyilliklardagi shahar o'rni ham saqlanib qolgan(Budrachtepa).keyin Chag'oniyon hozirgi Denov shahridan 6km janubi g'arbiy Qizilsuvning Surxondaryoga quyilish joyida qadrostlagan. Bundan Surxondaryoga quyilish joyida qadrostlagan. Bundan tashqari, bu vodiya Xolchayon,

Kuloltepa, Oqqo‘rg‘on, Jar tepa, Teshiktepa, Qizqo‘rg‘on, Qilichbuloq kabi qadimiy mulklar, qal‘alar ham mavjud bo‘lgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Ravshan Mirzayev "So'fi Olloyorga zamon boqajak"
- 2.Sanobar Jo'rayeva "Surxondaryo viloyati ziyoratgohlari tarixi"
- 3.S.N.Tursunov"Oltinsoytarixi va etnografiyasi
- 4.Dala tadqiqotlari orqali yig'ilga malumotlar
5. Chagoniyon tarixi, T., 2002.
- 6.Denov tuman Davlat arxivi ma'lumotlari